

Årsrapport 2010 IT Funk (2007-2012)

Året 2010

IT Funk er et virkemiddel i regjeringens politikk for et informasjonssamfunn for alle og universell utforming av IKT. Siden 2008 er IT Funk Norges representant i AAL, det europeiske innovasjonsprogrammet om IKT for et samfunn med en aldrende befolkning (2008-2013). For å ta høyde for nye politiske og juridiske rammeverk og oppdraget som norsk representant i AAL, ble IT Funks strategi revidert i 2010. Målene for IT Funk er uendret, men IKT og samfunnsdeltakelse er rykket opp som nytt hovedtema, med brukergrensesnitt, selvbetjeningsløsninger, interaksjonsdesign og kommunikasjonshjelpemidler som prioriterte teknologiområder.

Målgruppene i IT Funk er mennesker - i alle aldre og med ulike funksjonsevner - som opplever at dagens IKT-løsninger gjør det vanskelig eller umulig for dem å delta i samfunnet på linje med andre borgere. Private og offentlige aktører går nå over til elektroniske hovedløsninger, såkalt "digitale førstevalg". Utformingen av disse løsningene, og brukernes tilgang på og kompetanse til å bruke den nødvendige teknologi, blir avgjørende for om mennesker med nedsatt funksjonsevne og eldre kan leve et selvstendig og produktivt liv som fullverdige medlemmer i informasjonssamfunnet.

De siste årene har det vært økende aktivitet i IT Funk når det gjelder IKT av og for personer med kognitive begrensninger, herunder egnede former for brukervedvirkning i slike prosjekter. I 2010 er det gjennomført mange prosjekter rettet mot barn, unge og eldre. Interessen er økende når det gjelder nye IKT-løsninger i arbeidslivet og deres konsekvenser for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Etterspørselen etter kunnskap om tilgjengelighet og inkluderende IKT-løsninger øker sterkt. Drivkreftene er et nytt lovverk og større politisk oppmerksomhet, hjemme og ute, om slike utfordringer, blant annet pga økningen i antallet eldre i befolkningen. Kunnskapsbehovet gjelder alt fra universell utforming av IKT til avanserte hjelpemidler, standardisering og bruker-sentrerte metoder for forskning, utvikling og design. IT Funk legger derfor vekt på utadrettet virksomhet overfor et bredt publikum, nasjonalt og internasjonalt, fra programmet selv og fra det enkelte prosjekt. Interessen fra media er økende, både når det gjelder konkrete løsninger og universell utforming generelt. Høsten 2010 fikk selskapet Abilia AS og produktet Rolltalk stor medieomtale da de ble kåret til vinner av Forskningsrådets Innovasjonspris.

IT Funk har i år støttet 23 FoU-prosjekter og 3 større formidlingstiltak. Blant disse er det 7 internasjonale samarbeidsprosjekter under AAL-programmet. Ett av disse ledes fra Norge.

IT Funk er organisert som et prosjekt i Forskningsrådet, med en flerfaglig og tverrgående arbeidsform, internt og eksternt. Norsk Designråd og Innovasjon Norge er sentrale eksterne samarbeidspartnere hjemme, med AAL og EU som de viktigste internasjonale arenaene. Deltakelsen i AAL krever betydelige ressurser, både fra Forskningsrådet og deltakerne selv.

IT Funks Brukerforum har hatt fire møter i 2010, med god oppslutning fra faste medlemmer, observatører og gjester. IT Funks hjemmeside og nyhetsbrev får gode tilbakemeldinger som en god kilde til oppdatert informasjon om prosjekter og øvrig arbeid i IT Funk og AAL, med inspirerende eksempler på inkluderende IKT-løsninger.

Programmets overordnede mål

Hovedmål: Økt tilgjengelighet til informasjons- og kommunikasjonsteknologi og derigjennom til samfunnet, for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Delmål: Bidra til at IKT-baserte produkter og tjenester som utvikles og introduseres i det allmenne markedet kan brukes av alle, med minst mulig ekstra bryderi og utgifter (universelt utformede løsninger). Ved behov skal universelt utformede løsninger suppleres med spesial-løsninger, som skal spille sammen med standardutstyr og -programvare.

IT Funk skal bidra til økt norsk engasjement i internasjonalt samarbeid innen forskning og innovasjon om tilgjengelighet til IKT og et inkluderende samfunn.

Økonomi og prosjektomfang

Disponibelt budsjett i 2010: 17,9 MNOK, inkludert overføringer fra 2009

Forbruk i 2010: 12,2 MNOK, hvorav 5 MNOK i AAL-prosjekter. Det er gitt tilsagn om 10,6 MNOK for 2011, hvorav 7,7 MNOK til AAL-prosjekter.

Programmets finansieringskilder i 2010: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 5,6 MNOK og Arbeidsdepartementet 2 MNOK. Nærings- og handelsdepartementet støtter norsk deltakelse i AAL med varierende beløp, minst 1 MNOK per år.

Prosjekter i 2010: 26, fordelt slik på IT Funk og AAL:

IT Funk: 13 forprosjekter, 3 hoved- og tilleggsprosjekter, 3 formidlingsprosjekter (kurs og konferanser). I tillegg har IT Funk en 2-årig samarbeidsavtale med Norsk Designråd.

AAL: 7 brukerstyrte innovasjonsprosjekter med norske partner. Ytterligere 3 er innstilt til bevilgning og vil starte i løpet av første halvår 2011.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet er ansvarlig departement for IT Funk, mens Arbeidsdepartementet deltar som finansiell bidragsyter. Nærings- og handelsdepartementet er oppdragsgiver for Norges deltakelse via IT Funk i det europeiske samarbeidsprogrammet AAL (Ambient Assisted Living, 2008-2013), som fremmer innovative IKT-baserte løsninger for en aldrende befolkning.

Forbruket i 2010 var 12,2 mill.kr, mot 8,4 i 2009. Økningen skyldes flere større prosjekter både i AAL og IT Funk i 2010, i tillegg til en god portefølje av forprosjekter. Det er også gitt tilsagn for 2011 på 10,6 mill.kr. og for 2012 på 4,4 mill.kr. Størstedelen av tilsagnsbeløpet gjelder AAL-prosjekter med 2-3 års varighet.

Dette innebærer at IT Funk allerede ved årets utgang har disponert nesten hele den planlagte økonomiske ramme for 2011, inkludert overføring fra 2010. I tillegg kommer bevilgningene til de tre nye AAL-prosjektene som vil starte i 2011, disse må finansieres med nye midler.

Vurdering av måloppnåelse og faglige utfordringer

IT Funk skal bidra til å realisere målet om et inkluderende informasjonssamfunn gjennom å støtte utvikling av nye og bedre IKT-produkter og løsninger. Som ledd i dette, arbeider IT Funk for å øke bevisstheten og kunnskapen blant allmennheten, i næringslivet og i offentlig sektor om hvordan man utformer IKT-baserte løsninger som gir alle mulighet til å delta på viktige samfunnsarenaer.

De overordnede målene for IT Funk gjelder hele perioden 2007-2012, men strategien ble revidert i 2010 for å ta høyde for endringer i rammebetingelser og utfordringer, nasjonalt og internasjonalt. IT Funk arbeider nå i et samfunn der kravet om tilgjengelighet og universell utforming er nedfelt i nytt lov- og forskriftsverk, nye handlingsplaner og nye internasjonale konvensjoner og samarbeidsavtaler. Dette fører til større etterspørsel etter informasjon og kunnskap fra IT Funk, både fra offentlig og privat sektor. Formidlingsarbeidet er trappet opp både på prosjekt- og programnivå. For å nå bredt ut, også i næringslivet, samarbeider IT Funk med partnere som Norsk Designråd og Standard Norge.

Innføring av nye lover og forskrifter har ført til at IT Funk stiller høyere krav til søkerne, for å sikre at støtten bidrar til å framskaffe ny kunnskap og utvikle innovative løsninger av internasjonal toppklasse.

En annen klar trend er en tydeligere internasjonal dimensjon, både i politikken for funksjonshemmede (bl.a. med ny FN-konvensjon) og i forskning og utvikling. Den mest omfattende internasjonale innsatsen i IT Funk i 2010 var knyttet til Norges deltakelse i AAL. Norge har deltatt aktivt i utformingen av de årlige utlysningene. IT Funk har også bidratt med innspill til EUs politikk for et inkluderende informasjonssamfunn og forskning og innovasjon knyttet til samfunnsutfordringene ved en aldrende befolkning. Mens AAL-prosjekter alltid kjennetegnes av samarbeid mellom minst 3 land, viser også IT Funk-prosjektene en tydeligere internasjonal profil, med utenlandske partnere og/eller brukere, og aktiv deltakelse på internasjonale konferanser og publisering i internasjonale kanaler.

For å sikre at resultatene kommer brukerne til nytte så raskt som mulig, er det bedrifter og andre som leverer løsninger til sluttbrukerne, som er kontraktspartnere i IT Funk-prosjekter. Aktiv brukermedvirkning fra prosjektstart er et vilkår for støtte fra IT Funk og AAL. Effekten av denne prosjektmodellen har vært meget god: Hvert år leverer prosjektene en rekke nye modeller, prototyper, metoder, nye forretningsområder og tjenester til et bredt spekter av sluttbrukere (se nøkkeltall).

Brukerforum er IT Funks sentrale møteplass og arena for nettverksbygging. Her presenteres nye og gamle prosjekter, standardiserings- og forskriftsarbeid og aktuelle utfordringer innen IKT og tilgjengelighet. Deltakerne representerer funksjonshemmedes interesseorganisasjoner, forsknings- og kompetansemiljø, næringsliv og design, offentlige virksomheter og myndigheter. Forumet fungerer etter hensikten, med meget stort oppmøte og engasjement.

2010 var det fjerde året i IT Funks nåværende periode 2007-2012. AAL-programmet er inne i sin første periode (2008-2013). På initiativ fra EU-kommisjonen ble det i 2010 gjennomført en midtveisevaluering av AAL, som anbefaler at programmet videreføres etter 2013. Spørsmålet om en ny periode vil bli tatt opp til behandling i AALs generalforsamling i løpet av 2011.

Samspeillet mellom den opprinnelige IT Funk-satsingen og deltakelsen i AAL-programmet gir gode synergieffekter, spesielt gjelder det prosjekter der målgruppen er eldre med nedsatt funksjonsevne. AAL støtter også prosjekter som ikke dekkes av IT Funks strategi og virkeområde, og når det gjelder disse gjenstår det fortsatt å avklare finansiering og arbeidsdeling med IT Funk. Fortsatt norsk deltakelse i AAL krever en bredere finansieringsmodell, som kan sikre det nødvendige grunnlag for slike flerårige, internasjonale samarbeidsprosjekter .

Nøkkeltall, 2010

Antall prosjekter: 26, hvorav 3 formidlingstiltak (konferanser og kurs).

16 nye prosjekter i 2010, herav 3 i AAL.

11 prosjekter fortsetter i 2011, inkludert alle 7 AAL-prosjekter.

Ingen dr.grads- eller postdok-stipendiater.

Prosjektledere: 26 totalt, fordelt på 17 menn (65%) og 9 kvinner (35%)

Antall prosjekter har økt jevnt hvert år i programperioden, fra 11 i 2007, 18 i 2008, 21 i 2009 og 26 i 2010. IT Funk opererer fortsatt med løpende utlysning. Dette gjør det mulig å behandle søknader raskt og fleksibelt, slik at prosjektene kan legge et godt grunnlag for videreføring med støtte fra andre programmer og finansieringsordninger. Denne totrinns-tankegangen har gitt gode resultater, med høy suksessrate i AAL og Verdikt for søknader basert på forprosjekter i IT Funk. For å utnytte midlene mer effektivt, har IT Funk i 2010 støttet flere større prosjekter som er koplet til Verdikt, blant annet et prosjekt om universell utforming i sosiale medier: "Fra bruker til nettborger".

AAL har årlige utlysninger, der tema, problemstillinger og økonomisk ramme varierer fra år til år. Søknadene evalueres av et internasjonalt ekspertpanel, nominert fra AALs partnerland.

Ved hver av de to siste utlysningene har Norge stilt 6,5 MNOK til rådighet for norske partnere, begrenset oppad til 50% av totale kostnader. I tillegg bidrar EU med midler tilsvarende ca. 2/3 av de nasjonale bevilgningene. Prosjektsøknader med norske partnere har hatt stort gjennomslag i AAL, spesielt de som har vært basert på forprosjekter i IT Funk. De første AAL-prosjektene kom i gang i 2009, fire av dem med norske partnere. Etter den andre utlysningen kom tre prosjekter med norske partnere i gang i 2010, AALs tredje utlysning sommeren 2010 resulterte i at ytterligere tre prosjekter, alle ledet fra Norge, vil starte våren 2011. Dette gir en suksessrate i tredje utlysning på hele 50% for norske søkere.

IKT-området er generelt sterkt mannsdominert, likevel har IT Funk i flere år hatt en fordeling blant prosjektledere på ca. 60/40 (menn/kvinner). I 2010 var fordelingen 65/35. Menn er fortsatt i klart flertall blant prosjektledere fra næringsliv og interesseorganisasjoner, mens kvinner oftere leder prosjekter fra forskning og andre offentlige virksomheter. De siste årene har kvinneandelen i prosjektgruppene i IT Funk vært økende, også fra næringslivet. Kjønnsbalansen anses som tilfredsstillende. Siden IT Funk støtter forprosjekter og andre kortere prosjekter, er dr.grads- og postdok-stipendiater sjelden aktuelt.

Resultatindikatorer, 2010 (2009-tall i parentes)

Vitenskapelige artikler: 1 med referee, 2 uten referee (begge 0 i 2009)

Allmennrettede formidlingstiltak: 39 (26), brukerrettede formidlingstiltak 76 (43), Andre rapporter 13 (12), Bøker 1 (1), Publiserte foredrag fra internasjonale møter 5 (2).

Næringsrettede resultater: Antall nye forretningsområder: 2 (0), Antall nye metoder/modeller/prototyper: 6 (2), Antall nye tjenester: 1 (1)

Høy suksessrate i AAL-programmet: 50% gjennomslag for søknadene med norske partnere ved utlysningen i 2010.

Forskningsrådets innovasjonspris 2010 ble tildelt Abilia AS, nominert fra IT Funk (se høydepunkt-seksjonen til slutt i årsrapporten).

Av de 26 prosjektene som pågikk i 2010, var 16 nye dette året, deriblant flere hovedprosjekter både i IT Funk og AAL. Det økte aktivitetsnivået i 2010 kom også til uttrykk på resultatsiden, med en tredobling av antall nye metoder og prototyper og sterk økning i publiserings- og formidlingstiltak.

Kommunikasjons- og formidlingstiltak

Stadig flere prosjekter er aktive på internasjonale konferanser og seminarer innen IKT-forskning, standardisering, helse- og rehabilitering, aldring og funksjonshemming. Dette gjelder både AAL-prosjekter og øvrige IT Funk-prosjekter.

IT Funk støtter norsk deltakelse i internasjonalt standardiseringsarbeid og metodeutvikling, samt konferanser, seminarer og høringer. De største i år var AAL Forum 2010 i Odense, European Business Conference on Inclusive Design i Oslo, arrangert av Norsk Designråd, og Leseåret 2010 - for alle, arrangert av Forum for lese- og skrive støtte.

I tråd med IT Funks profil, er brukerrettede tiltak den dominerende typen formidlingsaktivitet i prosjektene, dernest allmennrettede tiltak og vitenskapelig publisering. Også på programnivå foregår det et utstrakt informasjonsarbeid, primært via IT Funk nettside og nyhetsbrev, Brukerforum og innlegg på nasjonale og internasjonale arrangementer, som eForvaltningskonferansen i Oslo, AAL Forum 2010 i Odense og TEDx-event Prague.

Nettstedet www.itfunk.org med månedlige nyhetsbrev, er en viktig kanal for formidling av kunnskap og resultater fra prosjektene til alle interesserte. Det legges ned betydelige ressurser for å sikre at nettsidene er oppdatert og utformet slik at innholdet er tilgjengelig for alle. IT Funk får tilbakemeldinger om at nettstedet er en god kilde til oppdatert informasjon om prosjekter og annet arbeid i IT Funk og AAL, med inspirerende eksempler på inkluderende IKT-løsninger.

Driftsrelaterte aktiviteter

IT Funks administrasjon og styrefunksjoner ivaretas internt, med støtte av et bredt sammensatt Brukerforum med 15 faste medlemmer og et tilsvarende antall observatører. Forumet, som møtes fire ganger i året, er et viktig sted for formidling og nettverksbygging mellom brukere, forskere, næringsliv, offentlige virksomheter og myndigheter. Forumet deltar aktivt i utformingen av IT Funks strategi og gir råd om nye satsingsområder og tiltak.

Som ledd i en intern omorganisering i Forskningsrådet, ble IT Funks administrative tilhørighet fra 1.1.2011 flyttet fra Innovasjonsdivisjonen til den nye Divisjonen for samfunn og helse, avdeling for helse. Flyttingen medfører ikke endringer i IT Funks strategi og virkemåte, men vil gi nye muligheter for samarbeid med store forskningsprogram innen helse, omsorg og velferd.

Høydepunkter og funn

Praktisk kunnskap om universell utforming av IKT

IT Funk skal spre kunnskap om tilgjengelighet og IKT; hva det innebærer og hvordan det kan gjennomføres i praksis. Nye lover og forskrifter om universell utforming har gjort dette stadig viktigere. Veiledere og håndbøker om metoder og verktøy for universell utforming og brukermedvirkning inngår derfor i mange IT Funk-prosjekter. I 2010 ble flere nye publikasjoner lansert, blant annet en veileder om universell utforming ved utvikling av ny programvare, basert på prosjektet "Universelt utformet CRM (kundeoppfølgingsystem)". Til den IT Funk-støttede internasjonale konferansen i mai, ga Norsk Designråd ut boka "Innovating with People – The Business of Inclusive Design". Boka er rettet mot designere og oppdragsgivere i offentlig og privat sektor.

Styring av PC med norsk tale

Talestyring av datamaskiner har hittil bare vært mulig på engelsk og andre verdensspråk. Nå foreligger en løsning for norsk talestyring, etter at MediaLT lanserte produktet VOMOTE i oktober 2010. Arbeidet startet i et forprosjekt støttet av IT Funk og videreført med støtte fra Verdikt-programmet. Talestyring kan brukes av alle, og er særlig nyttig for de som ikke kan bruke hånd eller fingre til å styre datamaskinen, på grunn av lammelser, musesyke eller en belastende arbeidssituasjon. VOMOTE er en liten boks som plugges inn i USB-kontakten i en PC. Med denne boksen kan man styre de mest brukte programmene ved å snakke til datamaskinen med vanlig norsk tale.

Abilia AS vinner av Forskningsrådets innovasjonspris 2010

Innovasjonsprisen tildeles en bedrift som har fått støtte fra ett av rådets næringsrettede programmer. Kandidatene nomineres av programmene, og vinneren kåres av to tusen norske bedriftsledere gjennom en åpen avstemning. Årets vinner ble Abilia AS (tidl. Falck Igel), som ble nominert av IT Funk. Helt siden 2002 har selskapet mottatt støtte fra IT Funk til utviklingsprosjekter om de banebrytende produktene ROLLTALK og MEMO. Abilia er i dag Nordens største aktør innen hjelpemidler for kommunikasjon, kognisjon og varsling. Prisen fikk stor medieoppmerksomhet, og er fylldig omtalt på Forskningsrådets hjemmeside på http://www.forskningsradet.no/no/Nyheter/Gir_Synne_8_en_stemme/1253962149463?WT.ac=forside_nyhet